

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

1 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ—15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ

1927

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^Α ΕΚΔΟΤΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ", - ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ, 44
ΑΘΗΝΑΙ

φαιόμενοι «καὶ στὰ ποδέλοιπα». Στὴν πόρτα πού βγαίνουν ἕνας ἕνας, τοὺς ἔρρηξε ἡ νύφη τὶς χάρεις, μεταξωτὰ μαντήλια πού τὰ κάρφωσε στὰ στήθια τους.

Τὰπόγιομα ὡς τὴν ἄλλη Κυριακὴ περάσαν ἀπὸ τὰρχοντόσπιτα τοῦ μπαρμπα Φώ-

τὴ ὄλοι οἱ συγγενήδες τοῦ γαμπροῦ, ἕνας ἕνας μὲ τὶς γυναῖκες τους—οἱ μελλούμενες θειάδες τῆς Χρυσάνθης—γιὰ νάσημώσουνε τὴ νύφη μὲ διάφορα μαλαματικά: σταβρούς, δαχτυλίδια, σκολαρίκια, ὅπως ἦταν τῆς τάξης.

ΚΩΣΤΑΣ Π. ΜΑΡΙΝΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΣΤΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΕΩΣ

ΜΑΡΚΟΣ ΜΟΥΣΟΥΡΟΣ

Ὁ σπουδαιότερος ἐκ τῶν Κρητῶν, τῶν ἐγκατασταθέντων κατὰ τὸν Μεσαίωνα εἰς Ἰταλίαν, ἦτο ἀναμφιβόλως ὁ Μάρκος Μουσοῦρος (1).

Οὗτος ἐγεννήθη περίπου τῷ 1470 εἰς Ρέθυμνον καὶ πολὺ ἔνωρίς, εἰς ἡλικίαν 15 ἐτῶν, ἀφῆκε τὴν πατρίδα του διὰ νὰ μεταβῆ εἰς Βενετίαν· ἐκεῖθεν ἐπέστρεψεν εἰς Κρήτην καὶ βραδύτερον ἀνεχώρησε διὰ Βενετίαν πάλιν, ἔνθα ἐβοήθησε τὴν φορὰν αὐτὴν τὸν Alde Manuce, νὰ διοργανώσῃ τὸ φημισμένον τυπογραφεῖον του.

Εὐθὺς ἀμέσως ἐπεμελήθη τοῦ ποιήμα «Ἡρὼ καὶ Λεάνδρος», τῆς «Γαλεομαχίας» καὶ ἐνὸς Ψαλτηρίου, προσήρτησε δύο ἐπιγράμματα καὶ λατινικὴν μετάφρασιν, καὶ ἔφερε ταῦτα εἰς τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος τῷ 1494.

Γνωρίζομεν ὅτι ὁ Alde Manuce κατὰ τῷ 1485 εἶχεν ἀναλάβει τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ πρίγκηπος τοῦ Καρρί Ἀλεξάνδρου τοῦ Πίου καὶ τοῦ μικροτέρου του ἀδελφοῦ Leonello, συστάσει τοῦ ἐκ μητρὸς θείου των Pic de la Mirandole (2). Τοῦτου ἡ ἀδελφή, ἡ ὁποία εἶχε γνώσεις οὐ μόνον τῶν Λατινικῶν ἀλλὰ καὶ τῶν Ἑλληνικῶν, πρώτη ἔσχε τὴν ιδέαν τῆς ἰδρύσεως τυπογραφείου, τὴν ὁποίαν ὁ Alde Manuce ἐπραγματοποίησε βραδύτερον. Οἱ πρίγκηπες τοῦ Καρρί ἐπέμειναν ὥστε τὸ τυπογραφεῖον τοῦτο νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὸ ἀνάκτορον των, τὸ ὁποῖον εὗρισκετο εἰς Novì,

καὶ προσέφεραν μάλιστα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὸ ἥμισυ τῶν διαμερισμάτων τοῦ ἀνακτόρου εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Alde.

Ἄλλὰ ὁ Alde προετίμα νὰ ἐγκαταστήσῃ τὸ τυπογραφεῖον εἰς Βενετίαν μᾶλλον, διότι εὗρισκεν ὅτι ἡ πόλις αὕτη εἶχε περισσότερα πλεονεκτήματα παρ' ὅσα τὸ Novì (3).

Μανθάνομεν ἐπίσης ὅτι ὁ Μουσοῦρος ἀπὸ τοῦ 1494 γίνεται συνεργάτης τοῦ Alde καὶ ἐκ τούτου συμπεραίνομεν, ὅτι οὗτος συνέστησε τὸν Μουσοῦρον ὡς καθηγητὴν τῶν Ἑλληνικῶν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον Πίου. Ὁ Μουσοῦρος ἐδίδασκεν εἰς τὸ Καρρί κατὰ τῷ 1499, καὶ σφύζεται μία ὡραία ἐπιστολή του, τὴν ὁποίαν ἀπευθύνει ἐκεῖθεν πρὸς τὸν πατριώτην του Ἰωάννην Γρηγορόπουλον, γεγραμμένη εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν καὶ μεταφρασμένη εἰς τὴν Γαλλικὴν ὑπὸ τοῦ Ambroise Firmin-Didot, ἔχουσα ὡς ἑξῆς:

Μάρκος Μουσοῦρος, πρὸς τὸν συνάδελφόν του Ἰωάννην, χαίρειν.

Μὴ νομίσης, φίλε μου, ὅτι ἐλησμόνησα τὰς ὑποχρεώσεις μου καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐπέστρεψα εἰς Βενετίαν. Συμβαίνει νὰ ἐμποδίζωμαι νὰ φύγω ἀπὸ ἐδῶ χωρὶς τὴν ἄδειαν τοῦ πρίγκηπος. Σοῦ εἶχον εἰπῆ, ἂν ἐνθυμῆσαι, ὅτι δὲν θὰ ἐπιστρέψω παρὰ ἐφ' ὅσον ὁ πρίγκηψ θὰ θελήσῃ. Ἄλλὰ καθὼς μὲ ἔχει ἀνάγκην περισσότερον ἢ ἄλλοτε καὶ δὲν θέλει, καθὼς φαίνεται, νὰ μοῦ δώσῃ ἄδειαν, ἀπεφάσισα νὰ μείνω, καὶ εὐρίσκω ὅτι ἔκαμα καλά. Τοιοῦτος εἶναι ὁ χαρακτήρ τοῦ πρίγκηπος· βασανίζει τοὺς ὑποτελεῖς του ὅταν δεικνύουν τάσεις πρὸς ἀνεξαρτησίαν καὶ

(1) Βελούδου: La colonie grecque de Venise. Venise 1893.

(2) Pernot: Etud. de litt grec. mod. Paris, 1915.

(3) Pernot: Et. de litt. grec. mod. Paris 1915. Aug. Renouard: Annales de l'imprimerie des Alde, Paris 1824.

τούς ἀμείβει όταν εἶναι εὐπειθεῖς καὶ μάλιστα όταν φαίνονται ταπεινοί. Ἐγὼ ὁ ἴδιος εἶμαι τὴ παράδειγμα ποσάκις δὲν τὸν ἀνησύγησα ζητῶν αὐτὴν τὴν ἀδειαν εἴτε διὰ παρακλήσεων, εἴτε διὰ λόγων ἀξιοπρεπῶν, οἱ ὅποιοι ἀρροῦν εἰς ἓνα ἐλεύθερον ἄνθρωπον· δὲν ἐπέτυχον σπαρά νὰ τὸν ἐξοργίσω ἐναντίον μου. Ἀφοῦ λοιπὸν δὲν κατέληξα εἰς τίποτε, ἔπρεπε πλέον ἐκὼν ἄκων νὰ μείνω καὶ τοῦ ὑπεσχέθημι γὰρ τὸν ὑπηρετῶ εἰς τὸ ἐξῆς μετὰ ζήλου καὶ ἀφοσιώσεως. Ἀνθρωπιστὴς καὶ γενναῖοφρων ἐκ φύσεως ὁμως, ὁ πρίγκηψ ἠθέλησε νὰ μὲ ἐξασφαλίσῃ διὰ τὸ μέλλον, δίδων εἰς ἐμὲ μόνιμον θέσιν, ἡ ὁποία θὰ μοῦ ἄφινε τελείαν ἐλευθερίαν πνεύματος. Μοῦ ἔκοιμε λοιπὸν δῶρον ἐν μικρῶν ἐκκλησιαστικῶν κτήματι διὰ τῆς ὁμοθυμῶν συγκαταθέσεως τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Ὑπάτου ποντίφηκος τῆς Βονωνίας.

Αὕτη ἡ ἰδιοκτησία δὲν εἶναι ἱκανὴ βεβαίως νὰ καταστήσῃ πλούσιον ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος τὴν κατέχει, ἀλλ' εἶναι ἀνακούφισις δι' ἓνα λόγιον, πτωχὸν ὅπως ἐμέ. Μοῦ παρέχει ἐν τούτοις, λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς τῆς τοποθεσίας, ὅ,τι μοῦ εἶναι ἀναγκαῖον σίτον, οἶνον, ἔλαιον καὶ γαλακτερά. Χάρις δὲ εἰς τὸ ὅτι ἀπέχει περισσότερον τῶν 12 χιλιομέτρων τῆς πόλεως, ἔχω μίαν ἀπόλυτον ἡσυχίαν. Φεύγων λοιπὸν τὴν πολυθόρυβον κίνησιν τῆς αὐλῆς, δύναμαι νὰ εὕρω ἀνάπαυσιν, καὶ σωματικὴν καὶ διανοητικὴν, καθήμενος, ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν δένδρων μου ἢ ἐξηπλωμένος ἐπὶ τῆς γλῶσσης, εἰς μίαν ἀτμόσφαιραν πλημμυρισμένην ἀπὸ τὸ εὐάρεστον ἄρωμα τοῦ θυμῶν, χωρὶς νὰ προσθέσω ἀκόμη ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ χωρικός, ὁ ὁποῖος καλλιεργεῖ αὐτὴν τὴν περιοχὴν καὶ νέμεται ἐξ ἡμισείας τὰ προϊόντα, κάμνει ὅ,τι δύναται, τόσον αὐτὸς ὅσον καὶ ἡ γυνὴ του καὶ τὰ τέκνα του, διὰ νὰ μοῦ εἰναιεὐχάριστοι· μοῦ προσφέρουν λοιπὸν πολὺ ὠραῖα σπαράγγια, πότε γιαούρτι καὶ πότε νωπότατα αὐγά . . .

Ἄλλὰ θὰ μοῦ ἔλεγέ τις : καλέ μου Μάρκε, ἐγκατέλειψες τὴν πατρίδα σου διὰ νὰ μεταβῆς εἰς Ἰταλίαν νὰ ζητήσης γνωρίμους, οἱ ὅποιοι θὰ σὲ καθίστων χρησιμώτερον εἰς τὴν πατρίδα σου, καὶ ἀφῆκες εἰς τὸ βαθύ των γῆρας τοὺς γονεῖς σου μόνους, καὶ τοὺς ἀγαπητοὺς καὶ παθητοὺς συνομηλικούς σου, χωρὶς κἂν νὰ καμφθῆς οὔτε μὲ τὰ δάκρυα τῶν πρώτων οὔτε μὲ τὰς παραινέσεις τῶν ἄλλων· καὶ εἰς ἐπίμετρον, ὡς νὰ ἐλησμονήσῃς τὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὁποῖον ἐφυγες ἢ μᾶλλον ὡς νὰ ἠθελῃς νὰ καταδικάσῃς τὸν ἑαυτὸν σου εἰς ἰσόβιον ἐξορίαν, χωρὶς κανεὶς νὰ σὲ καταδιώκῃ ὥστε νὰ φοβῆσαι, σχεδὸν κινδυνεύεις νὰ ἐξέλθῃς

τῶν ὁρίων τῆς χώρας τὴν ὁποίαν κατοικεῖς, καὶ διαιτᾶσαι εἰς μίαν μικρὰν πόλιν τὴν ὁποίαν κανεὶς δὲν δύναται νὰ πλησιάσῃ, ὁμοίως πρὸς τὸν ὁμηρικὸν ἥρωα τῆς Ἰλιάδος Σαρπηδόνα * ὁ ὁποῖος μὲ πόνον καρδίας ἀποφεύγει τὰς πολυσυχνάστους ὁδοὺς . . . Δὲν ἐντρέπεσαι λοιπὸν νὰ πωλῆς τὴν ἐλευθερίαν σου, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνετράφης, καὶ νὰ θυσιάζῃς τὸ πολυτιμότερον τῶν

ΜΑΡΚΟΣ ΜΟΥΣΟΥΡΟΣ

* Ἀπὸ τὰ εΛΟΓΙΑ τοῦ PAUL Jouve (1877)

ἀγαθῶν, τὸν καιρὸν, ἀφοῦ εἶσαι ὑποχρεωμένος τὴν μίαν ἡμέραν νὰ εἶσαι εἰς τὸ Garpi, κατόπιν νὰ τρέχῃς εἰς Lusaria, κατόπιν νὰ μεταβαίνῃς εἰς τὴν Mantova διὰ νὰ εἶσαι πάντοτε πλησίον τοῦ πρίγκηπος, ὁ ὁποῖος εἴτε καθ' ὁδόν, εἴτε εἰς τὰ ξενοδοχεῖα ὅπου καταλύει, ἐπιμένει νὰ ἔχῃ τὸ μάθημα τῶν Ἑλληνικῶν; Ποῦ εἶναι ἡ εὐγένεια τῆς ψυχῆς σου ποῦ ἔδειξες ἕως τώρα, Μάρκε; Ποῦ εἶναι τὰ ὠραῖα σχέδια ποῦ ἔπλαττες; Ποῦ εἶναι ἡ ἐπιθυμία σου νὰ καλλιεργήσῃς τὴν ἀρετὴν; Ὅλα μάταια, ὅλα ἐσβέσθησαν. Καθ' ἡμέραν λησιμονεῖς τὰ μαθήματα, τὰ ὁποῖα ἔλαβες

* εὖν θυμὸν κατέδωκεν, πότον ἀνθρώπων ἀλείωνον. — Ἰλιάς Ζ, 202.

εις την παιδικήν σου ηλικίαν. Ἄφηκες εἰς τὸ παρελθὸν ὅλας τὰς ἐλπίδας τὰς ὁποίας ἐστήριξας ἐπὶ τῶν γραμμάτων. Ὅμοιος πρὸς εἰλωτα ἰδοῦ σε τόσον εὐχαριστημένος διὰ τὴν δυστυχίαν σου τύχην, ὥστε νὰ θεωρῆς ὡς ὑπερτάτην εὐτυχίαν τὴν ἰδιοκτησίαν ἐνὸς τεμαχίου γῆς, ἢ ὁποία παράγει ὀλίγον σίτον καὶ οἶνον. Σοῦ ἔλειπον εἰς τόσον βαθμὸν τὰ στοιχειώδη αὐτὰ πράγματα εἰς τὰς μεγαλοπόλεις, ἢ μήπως δὲν εἶχες τίποτε εἰς τὴν πατρικὴν σου στέγην ἀπὸ τὰς ἀμπέλους καὶ τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ;

Ἄλλοι, ἀφίνοντες τὴν πατρίδα των, καθ' ὃν χρόνον ἐκινδύνευσαν αὐτὴ νὰ καταστραφῇ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, μετηνάστευσαν εἰς τὴν βασιλίδα τῶν Ἰταλικῶν πόλεων, ἐνθα ἰδρυσαν σχολὰς καὶ κερδίζουσι ἀπὸ τὰς κλασικὰς γλώσσας τόσα, ὥστε νὰ δύνανται νὰ τρέφουν πλῆθος γυναικῶν καὶ παιδῶν.

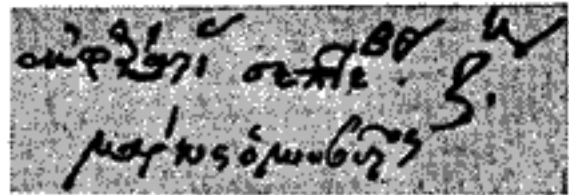
Ἄλλὰ σὺ «ἐτώσιον ἀχθος ἀρούρης», διὰ νὰ μεταχειρισθῶ τὴν Ὀμηρικὴν ἔκφρασιν, πηγαίνεις ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, συρδόμενος ὡς ἀρνίον κρατούμενον ἀπὸ τοῦ λαίμου διὰ χρυσοῦ κρῖκου, χωρὶς νὰ εἶσαι οὔτε εἰς τοὺς ἄλλους, μὲ τὸ μέτρον τῶν δυνάμεων σου, οὔτε εἰς τὸν ἑαυτὸν σου ὠφέλιμος. Ἐπὶ τέλος δὲν ἐννοεῖς ὅτι παραβιάζεις μίαν κληρονομικὴν εἰς τοὺς Ἕλληνας συνήθειαν, ἢ ὁποία καὶ εἰς τοὺς βαρβάρους αὐτοὺς κατὰ μέγα μέρος ἰκρίσεται, τὴν νεικὴν εὐγνωμοσύνην; Διόλου δὲν ἀνησυχεῖς νὰ ἰδῆς τοὺς γονεῖς σου, οἱ ὅποιοι στεροῦνται τῆς συντροφιάς σου, καὶ νὰ ἐπανεύρῃς τὰ φυσικὰ καὶ νόμιμα δικαιώματα ποῦ σοῦ ὀφείλονται; Εἶναι καιρὸς νὰ ἐμφανισθῆς, Μάρκε, ἂν δὲν θέλῃς νὰ πιστεύσουν οἱ ἄνθρωποι ὅτι ἐγένεσο πλέον ἀχάριστος, ἂν δὲν θέλῃς νὰ σὲ ἐκλάβουν ὡς ἓνα ἄθλιον σκλάβον. Τὸ γνωρίζω ὅτι ὅλοι θὰ νομίζουσι ὅτι προὔτιμησα νὰ μένω εἰς τὸ ἐξωτερικὸν μέχρι τοῦ γήρατός μου, ἀφίνων ὅτι προσφιλέστερον εἶχον εἰς τὸν κόσμον ἐλαυνόμενος ἀπὸ σπουδαῖον συμφέρον, ὧ μὰ τὸν Δία, νὰ ἐγνωρίζον ὅτι δὲν μένω διὰ μεγάλα καὶ λαμπρὰ συμφέροντα, ἀλλὰ δι' ἀνάξια λόγου καὶ ταπεινὰ ὀφέλη, τὰ ὁποία μόλις φθάνουν, κατὰ τὸν Ἡσίοδον ** «νὰ βρέξουν τὰ χεῖλη μου ὄχι ὁμως καὶ τὸν οὐρανίσκον μου». Ἴδου τί ἠδύνατο νὰ ἀπαντήσῃ τις εἰς ὅλα αὐτὰ, ἀλλ' αὐτὴν τὴν στιγμήν, χίμαι φροντίδες τὰς ὁποίας ἔχω, δὲν μοῦ ἐπιτρέπουν μίαν λεπτομερῆ ἀπάντησιν, μολονότι ἔχω διὰ κάθε μίαν ἀπὸ τὰς ἐρωτήσεις ταύτας, μίαν ἐπιτυχῆ σκέψιν. Ἄλλ' εἰάν ἤθελον νὰ ἀπαντήσω γενικῶς εἰς ὅλας ταύτας τὰς ἐπιπλήξεις, μοῦ φαίνεται ὅτι ἡ ἀπολογία μου θὰ ἦτο περίπου τοιαύτη:

Τὸ νὰ εἶμαι πλησίον ἐνὸς πρίγκηπος εὐσεβοῦς ἀνθρωπιστοῦ, ὁμοτράπεζός του, τὸ νὰ ἀπολαμβάνω σχεδὸν τῆς ἰδίας ἦν καὶ ἐκεῖνος εὐτυχίας, τὸ νὰ εἶμαι ἀγαπητὸς καὶ ἀξιοσέβαστος ἀπὸ ὅλους, τὸ νὰ βλέπω μερικοὺς ἀνθρώπους νὰ ὑποκλίνονται, δύνamai νὰ εἶπω, ἐμπρὸς μου ἀσκεπτεῖς διὰ τὴν ἰδιότητά μου ὡς καθηγητοῦ ἀγαπητοῦ τοῦ πρίγκηπος, τὸ νὰ δίδω ἐν μάθημα καθ' ἡμέραν καὶ νὰ διέρχωμαι τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἡμέρας ἀκούων τοὺς φιλοσόφους ἢ συζητῶν μὲ τοὺς συνακροατάς μου, τὸ νὰ συμβουλευώμαι τέλος

ὅλα τὰ βιβλία τῶν διαφόρων γλωσσῶν μὲ τὴν ἡσυχίαν μου εἰς τὸ σπουδαστήριον, τοῦτο εἶναι λοιπὸν δουλεία; Ὅσον διὰ τὸ ὑποτιθέμενον ὅτι, ἀφοῦ ἐπώλησο τὴν ἐλευθερίαν μου, δὲν θὰ δυνηθῶ, σύντροφέ μου, οὔτε νὰ ἐπιστρέψω εἰς Πάδοβαν διὰ νὰ σπουδάσω εὐρύτερον, οὔτε νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν Πατρίδα μου διὰ νὰ κάμω ἔργον εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς γονεῖς μου, τοῦτο εἶναι καθαρὰ φλυαρία. Ἐάν δὲν δύναμαι νὰ ταξιδεύσω τὸ ἔτος τοῦτο, αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι δὲν θὰ δύναμαι νὰ ταξιδεύσω τὸ προσεχὲς ἔτος. Ποῖος θὰ μὲ ἐμποδίσῃ; Ὁ πρίγκηψ; Οὗτος ὁ ἴδιος, εἴ μὴ νὰς ἀπὸ σήμερον, εἰάν ἐξακολουθήσῃ νὰ ἐργάζεται εἰς τὰ Ἑλληνικά, μετὰ τὸν θρίαμβον τὸν ὁποῖον θὰ ἐπιτύχῃ εἰς τὴν διαλεκτικὴν καὶ τὴν φιλοσοφίαν, θὰ μᾶς ὀδηγήσῃ δι' ἀμάξης τοῦ κράτους τῇ συνοδείᾳ ὑψηλῶν, καὶ θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὰς ἐστίας μας.

Κανεῖς λοιπὸν ἄς μὴ μὲ αἰτιάται οὔτε δι' ἀνευλάβειαν πρὸς τοὺς γονεῖς μου, οὔτε δι' ἀχαριστίαν πρὸς τὴν πατρίδα μου; διότι δὲν ἐγήρασα ἀκόμη. Θὰ παραμείνω εἰς Ἰταλίαν ἐπὶ τινα χρόνον, καὶ ἂν δὲν κατορθώσω ἐκεῖ νὰ ἐπιτελέσω τι τὸ ὁποῖον θὰ ἔδιδε δόξαν εἰς τὴν Πατρίδα μου, τοῦλάχιστον θὰ προσέξω, ἐφ' ὅσον μοῦ ἐπιτρέπουν αἱ δυνάμεις μου καὶ ἡ ἐπιθυμία μου, κατὰ τὸ Ὀμηρικὸν λόγιον: «μηδὲ γένος πατέρων αἰσχυνέμεν» νὰ μὴ ἀτιμάσω τὴν γενεάν τῶν πατέρων μου. Καὶ διὰ νὰ τεματίσω τὸ σχεδίον μου εἶναι, θεοῦ θέλοντος, νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὸν οἶκον μου, νὰ θρέψω τοὺς γονεῖς μου εἰς τὸ γῆρας των, νὰ ἐκπνεύσω εἰς τὸ πατριὸν ἔδαφος τὸ ὁποῖον μοῦ εἶναι τόσον προσφιλές, νὰ δώσω τὸ σῶμα μου εἰς τὴν γῆν ἢ ὁποία μὲ ἔθρεψε, καὶ νὰ διαφύγω τρόπον τινὰ εἰς τὸν παρόντα κόσμον τὴν τιμωρίαν διὰ τὴν διαμονὴν μου εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Τὰ δάκρυα μὲ ἐμποδίζουν νὰ γράψω ἐκτενέστερα. Ἐχε ὑγίαν καὶ χαίρετίσε ἐκ μέρους μου τὸν ἀδελφόν μας καὶ συμπολίτην μας Jean Evespere (3)

Ἀπὸ τὸ Carpi. (χωρὶς ἡμερομηνίαν)

* *

Ἡ νοσταλγία καὶ ὁ πόθος τοῦ νεαροῦ Μουσουροῦ νὰ ἐπανίδῃ τοὺς γονεῖς του, καθὼς βλέπομεν, πλημμυροῦν τὰς γραμμάς τῆς ἐπιστολῆς του διότι πλημμυροῦν τὴν καρδίαν του πρῶτον, μολονότι ἔγραψε εἰς ἡλικίαν 24 περίπου ἐτῶν. Δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ συναισθανθῇ τις τὸν πόνον τοῦ

** Καίθεα μὲν τ' εἰδίνην, ὑπερῶν δ' οὐκ εἰδίνην. στίχοι μάλλον τοῦ Ὀμήρου. Ἰλιάς X, 496.

3) Ambroise Firmin—Didot: Alde Manuce et l' hellénisme à Venise, Paris 1876

αὐτοεξορίστου τούτου, ἂν δὲν ἐδοκίμασε ἔστω καὶ ἐπὶ μικρὸν τὴν ἀλγεινὴν πίεσιν τὴν ὁποίαν ἀσκεῖ ἐπὶ τοῦ στήθους ἢ μελαγχολία τῆς βιώσεως εἰς ξένην γῆν. Εἶναι μαρμασμός φυσικὸς καὶ ἠθικὸς ταυτοχρόνως. Κλιματολογικαὶ συνθήκαι διάφοροι, στέρησις οἰκογενειακῶν περιποιήσεων, ἀπάρνησις οἰκείων καὶ φίλων, ἄγνωστον περιβάλλον, ἢ ὅπως θὰ ἔλεγεν ὁ ποιητὴς «ἐρημιά καὶ θροῦνα τῆς καρδιάς, περιφρονημένης, ματωμένης, καταδικασμένης» νὰ ἀκολουθῆ τὸ πνεῦμα εἰς τὰς ἀτελεντήτους ὁρμάς τῆς φιλοδοξίας καὶ τοῦ πόθου πρὸς κατάκτησιν τοῦ ἀγνώστου, ἰδοὺ τί εἶναι ξένη γῆ. Προσθέσατε εἰς ὅλα ταῦτα μίαν κατῆφειαν ἴσως ἐνὸς οὐρανοῦ διαρκῶς συννεφώδους, φαντασθῆτε τὰ θλιβερὰ γράμματα καὶ τὰς συγκινητικὰς λέξεις τῶν γονέων ἐπικαλουμένων τὸν οἶκτον τοῦ τέκνου των διὰ τὴν ἐπιστροφὴν του εἰς τὴν «πάτριον γῆν», καὶ ἔχετε μίαν ζῶσαν εἰκόνα τῆς «βουρκαωμένης» καρδιάς ἐνὸς μάρτυρος ὁ ὁποῖος ἀναλύεται εἰς δάκρυα, διότι παλαίει μεταξὺ τῆς ἰδέας τῆς Πατρίδος, τοῦ φίλτρου πρὸς τοὺς γονεῖς τοῦ ἀφ' ἐνός, καὶ τοῦ κοινοῦ κολοῦ ἢ καὶ τῶν ἀτομικῶν του φιλοδοξιῶν ἀφ' ἑτέρου.

Ἐν τούτοις, ὅπως συμβαίνει πάντοτε εἰς τοὺς μεταναστεύοντας, τὸ λογικὸν μετὰ τῶν ἀντιξῶν περιστατικῶν νὰ νικῶν τὴν καρδίαν καὶ νὰ παραμερίζουν τὰς ὥραιας καὶ γλυκείας ἀπαιτήσεις τῆς, καὶ εἰς τὸν Μουσοῦρον συνέβη νὰ παραμείνῃ εἰς Carpi πέραν τῆς προθεσμίας τὴν ὁποίαν οὗτος ἔθετε, ἐὰν κρίνωμεν ἐξ ἐπιστολῆς τὴν ὁποίαν ἔστειλε πρὸς τὸν ἴδιον Γρηγορόπουλον. Καὶ δὲν ἐγένετο μὲν πλουσιώτερος, ἀφοῦ ἠναγκάσθη νὰ πωλήσῃ προκαταβολικῶς τὸν σῆτον του διὰ νὰ ἐπιχειρήσῃ τὸ ταξιδιὸν του εἰς Βενετίαν, ἀλλ' ἔφερε εἰς τὴν δημοσιότητα τῷ 1498, ὅτε οὗτος ἦτο εἰς ἡλικίαν 28 περίπου ἐτῶν, μίαν πρῶτην ἔκδοσιν (princeps) τῶν 9 κωμωδιῶν τοῦ Ἀριστοφάνους, ἢ ὁποία μόνη ἤρκει νὰ καταστήσῃ ἐνδοξον τὸν συγγραφέα τῆς μίαν ἄλλην ἔκδοσιν εἰς δύο τόμους τῶν Ἑλλήνων Ἐπιστολογράφων τῷ 1499, ἐνῶ ταυτοχρόνως συνειργάζετο εἰς τὸ «Μέγα Ἐτυμολογικόν» τὸ ὁποῖον θὰ ἐνεφανίζετο βραδύτερον καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἔγραψε τὸν πρόλογον.

Τῷ 1503, χωρὶς νὰ γνωρίζωμεν πότε ἀκριβῶς ἐγκατέλειψε τὸ Carpi, τὸν εὐρίσκομεν εἰς Βενετίαν, ὡς λογοκριτὴν τῶν Ἑλληνικῶν βιβλίων, ἐπιφορτισμένον δηλαδὴ νὰ προσέχῃ ὥστε ταῦτα νὰ μὴ περιέχουν ἰδέας ἀντιβαινούσας πρὸς τὰς θρησκευτικὰς καὶ ἠθικὰς ἀρχάς.

Τὸ ἴδιον ἔτος συνεργάζεται εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν 18 τραγωδιῶν τοῦ Εὐριπίδου, τῶν ὁποίων 15 ἦσαν ἤδη δημοσιευμένα διὰ πρῶτην φορὰν. Ἐν τούτοις αἱ ἔκδόσεις τὰς ὁποίας ἀνεφέραμεν δὲν εἶναι παρὰ ἐλάχιστον μέρος ἐκείνου τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ δημιουργήσῃ ὁ ἀκούραστος οὗτος σοφός. Χωρὶς νὰ ἀναφέρωμεν, ἔργα δευτερευούσης σημασίας, — καθὼς τὰ σχόλια τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀφροδισιεύς ἐπὶ τῶν τοπικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους, τὰ ἀλιευτικὰ τοῦ Ὀππιανοῦ, μίαν δευτέραν ἔκδοσιν τοῦ Θεοκρίτου, τοὺς λόγους τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, — τὰ ἔργα τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Ἡσυχίου, τοῦ Ἀθηναίου, τοῦ Πανσανίου, χάρις εἰς τὸν Μουσοῦρον, προσεφέρθησαν τυπωμένα διὰ πρῶτην φορὰν εἰς τοὺς ἔγγραμμάτους τῆς ἐποχῆς, οἱ ὁποῖοι ἠδύναντο τοιοῦτοτρόπως νὰ τὰ ἀγοράσωσι δίδοντες μερικὰ δουκὰτα, ἐνῶ πρότερον δὲν εἶχον παρὰ χειρόγραφα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον λανθασμένα καὶ εἰς τιμὰς πολὺ ἀνωτέρας. Ἐξ ὅλων τούτων τῶν ἔκδόσεων, ἢ τῶν ἔργων τοῦ Πλάτωνος ἀξίζει ἰδιαιτέρας μνείας ἐξ αἰτίας ἐνὸς πολὺ ὠραίου ὕμνου, τὸν ὁποῖον ὁ Μουσοῦρος προσήρησε καὶ διὰ τοῦ ὁποίου μᾶς ἀποκαλύπτεται οὐχὶ μόνον ἐπιδέξιος ἑλληνιστῆς, ἀλλὰ καὶ διανοούμενος καὶ ποιητὴς εἰς τρόπον ὥστε ὁ Legrand⁽⁵⁾ νὰ γράφῃ τὰ ἐξῆς ἐπαινετικά: «Εἰς τοῦτον τὸν θαυμαστὸν Ὑμνον ὁ Μουσοῦρος ἀπεκάλυψε ἓνα τοιοῦτον ποιητικὸν τάλαντον, τὸ ὁποῖον τὸν θέτει εἰς ἴσην μοῖραν πρὸς τοὺς ποιητὰς τῶν καλυτέρων χρόνων τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ χίλια ἔτη καὶ πλέον ἢ Μοῦσα, ἢ ὁποία ἐγένευσεν τόσα ἀριστουργήματα, δὲν ὠμίλησε διὰ στόματος ἐνὸς Ἑλλήνου γλῶσσαν τοσοῦτον εὐγενικὴν καὶ ὑψηλὴν».

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Μουσοῦρος ἐπεφορτίζετο εἰς Βενετίαν τὸ ἔργον τοῦ λογοκριτοῦ

(5) Legrand: Bibliographie hellénique des XVe et XVIe siècles, Paris 1906.

τῶν Ἑλληνικῶν βιβλίων, ἐδέχεται νὰ ἀναπληρώσῃ εἰς τὴν ἔδραν τοῦ πανεπιστημίου τῆς Παδούης τὸν Laurent de Camertino.

Ἡ μικρὰ ἀπόστασις ἣτις ἐχώριζε τὰς δύο πόλεις, Πάδουαν καὶ Βενετίαν, καθὼς καὶ οἱ παντὸς εἶδους δεσμοὶ οἱ ὅποιοι συνέδεον ταύτας, ἐπέτρεπον εἰς τὸν Μουσοῦρον τὸν συνδυασμὸν τοῦτον, νὰ εἶναι δηλαδὴ καθηγητὴς εἰς Πάδουαν καὶ λογοκριτὴς εἰς Βενετίαν, χωρὶς ἐννοεῖται νὰ ἐμποδίζετο νὰ ἀσχοληταί εἰς τὰς ἐκδοτικὰς του ἐργασίας.

Εἰς τὴν ἔδραν ταύτην, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγένετο ἐπιστημοποιημένος καθηγητὴς τῷ 1505 μετὰ τὸν μετριόφρονα μισθὸν τῶν 100 καὶ κατόπιν 140 φιορινίων κατ' ἔτος, ἐδίδαξαν ἄλλοτε ὡς προκάτοχοι τοῦ Laurent de Camertino ἀπὸ τοῦ 1463, ὁ Ἀθηναῖος Δημήτριος Χαλκοκονδύλης, ὁ ὁποῖος ἐγκατέλειπε τὴν Πάδουαν διὰ νὰ μεταβῇ εἰς Φλωρεντίαν, καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Ξένος, Ἕλληνας ἱερεὺς ἐκλατινισθεὶς. Τὴν θέσιν λοιπὸν ταύτην οὐ μόνον ἐπαξίως ἀνέλαβε ἀλλὰ καὶ ἐλάμπρυνε, καθὼς πολλοὶ τῶν συγχρόνων του μαρτυροῦσι, χάρις εἰς τὴν βαθεῖαν γνῶσιν τοῦ ἀρχαίου κόσμου τὴν ὁποίαν εἶχεν.

Ὅτε ὁμως βραδύτερον τὰ μαθήματα διεκόπησαν, ὁ Μουσοῦρος ἐπανῆλθε πάλιν εἰς Βενετίαν, ἔνθα ἡ σύγκλητος, ἐπιθυμοῦσα νὰ ἔχη πλησίον της ἓνα τοιοῦτον Ἑλληνιστὴν, ἀποκατέστησε χάριν αὐτοῦ τὴν χηρεύουσαν ἀπὸ ἐτῶν θέσιν τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας. Κατὰ τῷ 1516 ἐγκαταλείπει τὴν Βενετίαν διὰ νὰ μεταβῇ εἰς Ρώμην, εἰς τὸ κολλέγιον τὸ ὁποῖον Λέων ὁ 1' ἴδρυσεν καὶ τοῦ ὁποίου τὴν σύνταξιν τοῦ κανονισμοῦ εἶχεν ἐπιφορτισθῆ ὁ Ἰανὸς Λάσκαρις (*). Ἐνταῦθα γνωρίζεται μετὰ τοῦ πατρὸς τοῦ Jean Antoine de Baif καθὼς φαίνεται ἐκ τῶν ἀκολουθῶν στίχων:

Ce mien père Angevin gentilhomme de race,
L' un des premiers Français, qui les
[Muses embrasse,
D'ignorance ennemi, desirieux de sçavoir,
Passant torrents et monts, jusqu' à Rome,
[alla voir
Musage Candiot : qu'il ouit pour apprendre
Le grec des vieux auteurs, et pour docte
[s'y rendre

(*) Pernot: Et. de litt. grec. mod. Paris 1915.

Ou si bien travailla que, dedans quelques
[ans,

Il se fit admirer et des plus suffisans (*).

καὶ τοὺς ὁποίους μεταφράζομεν ἀκολουθῶς:

«Ὁ πατὴρ μου Angerin, εἰς ἀπὸ τοὺς πρώτους Γάλλους, εὐγενὴς ἐξ αἵματος, θεράπων τῶν Μουσῶν καὶ ἐχθρὸς τῆς ἀμαθείας, ἀπληστος εἰς γνώσεις, διαβαίνων χειμάρρους καὶ βουνά, μετέβη εἰς Ρώμην διὰ τὰ ἰδῆ τὸν Κρητικὸν Μουσοῦρον, τὸν ὁποῖον καὶ ἤκουσε, διὰ νὰ ἐκμάθῃ τὴν γλῶσσαν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ νὰ καταστῇ σοφός. Ἐκεῖ τόσον καλὰ εἰργάσθη, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου ἐγένετο ἀντικείμενον ἐξαιρετικοῦ θαυμασμοῦ».

Ὁ Μουσοῦρος ἦτο ἤδη συνειθισμένος εἰς τὰς προσευχὰς αἱ ὁποῖαι τὸν ἀπησχόλουν τόσον εἰς τὴν ἐξοχὴν του, ὅτε ἦτο εἰς Καγρί, ὥστε δὲν ἐδυσκολεύθη νὰ ἀσπασθῇ τὸ κληρικὸν σχῆμα. Δὲν γνωρίζομεν εἰς ποίαν ἀκριβῶς ἐποχὴν ὠνομάσθη ἐπίσκοπος Τεράπετρας τῆς νήσου Κρήτης, γνωρίζομεν ὁμως ὅτι ἐγένετο ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μονεμβασίας τῷ 1516. Οὐσιαστικῶς καμμίαν ἐκ τῶν δύο τούτων θέσεων δὲν ἀνέλαβε, ἡ δὲ ἐπιθυμία του νὰ ἀποθάνῃ καὶ νὰ ταφῇ εἰς τὸ κρητικὸν ἔδαφος δὲν ἐπραγματοποιήθη, διότι ἀπέθανεν εἰς Ρώμην καὶ ἐδιαβάσθη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Santa Maria de Pace.

Ἐν τέλει παραθέτομεν, ὡς τὸν σπουδαιότερον ἔπαινον πρὸς τὸν Μουσοῦρον, τὸ κάτωθι ἀπόσπασμα μιᾶς τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἐρρίσμου(**) τὸ ὁποῖον μεταφράζομεν ὀλοκληρον, διότι προέρχεται ἐκ καλάμου τόσον περιφανοῦς. Εἰς τοῦτο θέλει νὰ εἴπῃ ὅτι «ἂν ἐξετέθη εἰς τὸν παρόντα κόσμον πρὸς τιμωρίαν διὰ τὴν διαμονὴν του εἰς τὸ ἐξωτερικόν», τοῦλάχιστον δὲν εἶναι ἀξιόμητος δι' ἀχαριστίαν διότι ἔκαμε νὰ ἔλθῃ ὁ γέρον πατὴρ του εἰς Ἰταλίαν.

Ἴδου πῶς ἐκφράζεται ὁ σοφὸς Ὁλλανδὸς Ἐρασμος ὁμιλῶν διὰ τὸν Raphael Regio, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε καθηγητὴς τῶν Λατινικῶν εἰς Πάδουαν μέχρι τοῦ 1509 :

«Δὲν ἦτο νομίζω ὀλιγώτερον τῶν 70 ἐτῶν (ὁ Raphael Regio) καὶ ἐν τούτοις οὔτε τὸ πλέον δορυμὸν ψῦχος τὸν συνεχράτει ἀπὸ τοῦ

(*) Jean Antoine de Baif : Oeuvres en rime Paris 1514.

(**) Erasme : Epistolarum, libri XXXI Londres 1642.

νά μεταβῆ νά ἀκούσῃ ἀπό τῆς 7ης πρωϊνῆς ὥρας τὸν Μάρκον Μουσοῦρον, ὁ ὁποῖος δὲν διέκοπτε τὰ μαθήματά του παρά 4 ἡμέρας τὸ ἔτος. Καθ' ὃν χρόνον οἱ νέοι ὑπέφερον ἀπὸ τὴν δριμύτητα τοῦ χειμῶνος, οὗτος ὁ γέρον δὲν συνεκρατεῖτο διόλου ἀπὸ τὸ ψῦχος. Ὡς πρὸς τὸν Μουσοῦρον, οὗτος ἀπέθανεν ἔνωρις ἀφ' ὅπου πρῶτον, ἀπὸ εὐμένειαν Λέοντος τοῦ Ι', ὠνομάσθη ἀρχιεπίσκοπος Μονεμβασίας, εἶχε δὲ ἐξαιρετικὴν γνῶσιν τῶν Λατινικῶν καὶ μόνον οἱ συμπατριῶται του Θεόδωρος Γαζῆς καὶ Ἰανὸς Λάσκαρης—ἐκ τῶν ὁποίων ὁ τελευταῖος οὗτος ἐπέζη ἀκόμη—ἦτο δυνατόν νά συγκριθῶσι μετ' αὐτοῦ ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀπόψεως. Εἶχε πρὸς τούτοις ἀξιοσημεῖωτον κλίσιν πρὸς ὅλας τὰς φιλοσοφικὰς ἐπιστήμας, ἦτο τέλος ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἐκαλεῖτο διὰ μεγάλας ἐκπλήξεις ἐὰν ἔζη.

«Μίαν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπρόκειτο νά γευματίσω εἰς τὴν οἰκίαν του, εὔρον τὸν γέροντα πατέρα Μουσοῦρον, ὁ ὁποῖος δὲν ὠμίλει παρά μόνον Ἑλληνικά. Ἦτο ἡ ὥρα νά πλύνωμεν τὰς χεῖρας μας' καθεὶς λοιπὸν

ἀπὸ ἡμᾶς ἐπροθυμοποιήθη νά παραχωρήσῃ ἀπὸ εὐγένειαν εἰς τὸν ἄλλον τὴν προτεραιότητα τῆς χρήσεως τοῦ νιπτῆρος. Ἐγὼ τότε, διὰ νά κάμω νά ἀποφύγωμεν τοὺς ἀσκόπους αὐτοὺς δισταγμούς, τὸν ἔλαβα ἀπὸ τῆς χειρὸς καὶ τοῦ εἶπον εἰς Ἑλληνικῆν: «ἡμεῖς δύο γέροντες». Ὁ πατὴρ Μουσοῦρος ἠὲχαριστήθη πολὺ, διότι δὲν ἤμην πολὺ πλέον ἀπὸ αὐτὸν ἡλικιωμένος, καὶ ἐπλύθη μαζί μου. Ὁ Μουσοῦρος νῆδς μετὴν σειράν του πάλιν ἔλαβε ἀπὸ τὴν χεῖρα τὸν Ζαχαρίαν, νέον ἐκ τῶν σοφωτέρων, λέγων: «καὶ ἡμεῖς δύο νέοι».

Ἐπῆρξε τοῦλάχιστον, καθὼς βλέπομεν, ὁ πατὴρ, μόνος οὗτος, εὐτυχῆς νά ζήσῃ κατὰ τὰς τελευταίας του ἡμέρας πλησίον τοῦ πολυαγαπημένου τὸν τέκνον, εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ μετανάστευσις δὲν ἦτο ὅπως σήμερον τόσον συνήθης καὶ ἡ καρδιά συνεπῶς τῶν γονέων περισσότερον ἢ σήμερον τρυφερά' καὶ ὁ Μουσοῦρος, ἱκανοποιημένος συνάμα, νά συνδυάσῃ ὅσον ἦτο δυνατόν τὴν ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν του, μετ' τῆς συναισθηματικῆς ζωῆς του τοὺς πόθους.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Σ. ΒΕΡΒΕΝΙΩΤΗΣ

ΜΑΡΜΑΡΥΓΕΣ

Ἐχει κι ἡ λάσπη, φαίνεται, τὴ γλυκάδα τῆς' κάτι θὰ ξέρουν τὸ σκουλήκι, ὁ χοῖρος καὶ οἱ λασπάνθρωποι τῆς πέννας, τῆς πάλας, τῆς κάσας καὶ τῆς γκραν-κάσας.

* *

Ὅταν ἀκούω στοὺς δρόμους νά ωωνάζουν ψαλίδια, μαχαίρια γι' ἀκό. . . ἢ χαλκώματα νά γανῶσ. . . ἢ παπούτσα νά μπαλώσ. . . ἄθελα ἔρχονται στὸ νοῦ μου κάποιοι ὀργανισμοὶ ποὺ δὲν κόβουν πιά καὶ λαχταροῦν γιὰ τροχίσμα, κάποιες ψυχῆς ποὺ ἢ πράσινη φαρμακερὴ σκουριά τους θέλει βιαστικὰ γάνωμα καὶ κάποιοι χαρακτῆρες ποὺ τοὺς βγῆκε ὀλότελα ὁ πάτος.

* *

Στὸ πλαγινὸ μας περιβόλι, ὁ περιβολάτης ἀπὸ τὸν καημὸ τοῦ παιδιοῦ του ποὺ πέθανε, ἀστόχησε νά μαζόξῃ τὰ κολοκύθια του' καὶ μερικὰ παραμεγάλωσαν, φούσκωσαν' μὰ τὰ νέα ποὺ βγῆκαν πλάγι τους,

μαράθηκαν, ἔμειναν τόσα δά' τὴν ἰκμάδα ποὺ εἶχε τὸ **ὑπέδαφος** τῆ ῥοῦφηξαν λαίμαργα τὰ ἄλλα, κι αὐτὰ δὲ βρῆκαν μετ' ἐνὶ νά θρεφτοῦνε. Ἔτσι καὶ στὴ ζωῆ. Κάποιες ὑπερτροφίες τοῦ νοῦ ἢ τῆς καρδιάς ἀφήνουν ἀτροφικὲς ἄλλες διανοητικὲς ἢ ἠθικὲς ἐνέργειες.

* *

Στὶς μεγάλες συγκινήσεις μας, χωρὶς νά τὸ νοιώθωμε, τὰ μάτια μας γίνονται τὸ πιὸ δυνατό **ἐνσταντανέ**: ἀρπάζουν τὴν τοποθεσία καὶ τὴν κάνουν αἰώνιο πλαίσιο τῆς μεγάλης μας λύπης ἢ χαρᾶς. Ὅταν μοῦ μῆνυσαν πὼς πέθανε ἡ μονάκριβη ἀδελφούλα μου, ἤμουν παιδί, καὶ ἤμουν στὴν ἐξοχή. Καὶ ὡς σήμερα, ὅταν τὴ φέρνω στὸ νοῦ μου, δὲν μπορῶ νά τὴ ξεχωρίσω ἀπὸ ἓνα θαμπὸ ἡλιοβασίλεμα, μέσα σ' ἓνα κῆπο, κάτω ἀπὸ μιὰ καρδιά, κοντὰ σ' ἓνα πηγάδι, πάνω σ' ἓνα βρουσκεπασμένο κάθισμα! . . .